

Kísérletek az általános iskola tervszerű nevelőmunkájának lemérésére

Óra menete:

Gyerekek megnyilatkozásai:

I. Jelentés.

Tanári bevezetés (Szükség van az önismertetre és a segítőkész bírálatra. Nagy szükség van erre a pályaválasztásnál is.)

II. Miért?

Házi munkák felolvastatása.
„Mi szeretnél lenni?”

Jól választottak-e a felolvasók?

Kell-e az országnak annyi autószerelő, ahányan jelentkeznek?

Ha nem ismeri valaki saját hibáját, fel kell rá hívni a figyelmét.

A figyelmeztetés legyen őszinte, segítőkész.

Ismerni kell tehetségünket, és azt is, hogy szeretünk-e dolgozni?

Cukrász szeretne lenni, mert tiszta, jó munka. Nincsenek rézemberek az üzletben, és jól lehet keresni.

Gimnáziumba majd egyetemre akar menni. Szeret lovagolni, és járt már termelőszövetkezetben is, ezért választja a mezőgazdaságot.

Régen labdarúgó akart lenni, most magyar tanárnak készül.

Szerelő szeretne lenni, de nem tudja pontosan, hogy mit kell ott csinálni.

Autószerelő szeretne lenni, mert az elvégzett munka után ki lehet próbálni az autót.

Attila jól, mert nagyon jól tudja a magyart.

Az autószerelés elég piszkos munka, ezt is számításba kell venni, nemcsak az autózást.

Karambolos kocsikat is kell szerelni.

Az egyik fiú hiába akar autószerelő lenni, mert nagyon rossz a tanulmányi eredménye. Számtanból bukásra áll.

Nem kell.

Sokan protekcióval jutnak be az ilyen iskolákba.

Igazság szerint minden szakma igényét ki kellene elégíteni.

Tanári felolvasás.

A mester még a házi munkát is vele végeztette.

„Egy cukrászinas élete 1936-ban”

a) Milyen volt az élete?

Nagy akaratereőre volt szüksége, hogy mindent eltűrjön.

b) Milyen ma az ipari tanulók élete?

Ma már kollégiumban lakhatnak a vidékről városba került ipari tanulók.

Ma egyetlen dolguk, hogy becsületesen tanuljanak.

III. Mi szükséges a helyes pályaválasztáshoz?

Képességeink ismerete.

Több pálya iránt érdeklődjünk.

Tanuljunk, hogy elérhessük célunkat!

Meg kell hallgatnunk mások tanácsát is!

8. o. vegyes

Erkölcsi beszélgetés témája: Helyes önbírálat, mások igazságos értékelése.

6. Tantervi téma.

Cél: Az önbírálat és bírálat jelentőségének magasabb szintű indoklása.

I. Felelősök jelentése.

- a) Beszámoló az ügyeletesek munkájáról.
- b) Legújabb események hazánkban.

II.

1. Pályaválasztás. (Céljaink – képességeink)
2. Milyen követelményeket támaszt a társadalom? (család – iskola)
3. Hogyan alakult ki az osztályközösség?
4. Próbáljuk meg önmagunkat és társainkat igazságosan értékelni.
5. Részlet a Pál utcai fiúk-ból. (Nemecsek a közösségben.)
6. Mikor beszélhetünk felelősségteljes magatartásról, cselekedetről.
7. Hogyan tehetsz szert önismeretre?
 - a) önvizsgálat
 - b) mások bírálatának megszívlelése
 - c) önellenőrzés
8. Felelősök vagyunk másokért is.
 - a) mások igazságos értékelése
 - b) segítő szándék (Bojka: Mégis derék fiú vagy Geréb!)
9. Milyen tulajdonságok kialakítására van szükségünk?
 - a) akarat
 - b) állhatatosság, bátorság
 - c) lemondás (Magyar Nemzetből cikk)
 - d) határozottság, megfontoltság

II. Összegezés, tanulság. (Jó közösségben a bírálat és annak elfogadása természetes.)

I. Felelősök jelentése.

- a) Beszámoló az ügyeltesek munkájáról.
- b) Legújabb csemények hazánkban.

II. Pályaválasztás.

Kinek mi a célja?
Milyen a képessége?

Aszódi szakközépiskolát választja. Utána üzembe szeretne menni dolgozni, mert családjának szüksége van a keresetére.

Középiskola után híradástechnikával szeretne foglalkozni. Ehhez több szorgalomra lenne szüksége.

Mire van szüksége a szocialista hazának? Szakképzett, szocialista gondolkodású emberekre.

Tanulni, tanulni, tanulni.

Iskolákban, üzemben egyformán szükség van a közösségért dolgozni tudó emberekre!

Milyen a jó közösségi ember?

Fegyelmezett legyen!

(Nemecsek a közösségben.)

Tűrje el, ha nyesegetik a rossz tulajdonságait!

Legyen segítőkész!

Fontos a jó magatartás, akkor mindenki tiszteli.

Ismerje önmagát!

Hozzon áldozatot a közösségért! (faliújság, tabló készítések)

Milyen az egyén és a közösség viszonya?

Sok önfegyelemre van szükség.

Szükséges az igazságos, jóindulatú bírálat.

Személyes érzések nem irányíthatják bírálatainkat.

A Pál utcai fiúk-ban Boka bírálata Geréb őszinte megbánását eredményezte.

Erős akaratra van szükség, hogy mindig a közösség javát nézzük.

Házi munkák felolvasása: (Önbírálat)

K. Anna: Szereti a divatot. Szeret olvasni. Szeret sportolni, csak akkor tanul, ha hangulata van. Szereti az iskolai közösséget. Szereti, ha a jól végzett munka után megdicsérik. Nem szereti, ha beleszólnak a dolgaiba. Ilyenkor makacs lesz. Tudja, hogy meg kell fogadni mások bírálatát, csak ez még nehezen megy.

J. Imre: Nem szeret tanulni, csak beat zenét hallgatna egész nap. Nem tűri mások bírálatát. Nem irigy senkire, igyekszik mindig őszinte lenni.

Óra menete:

Mi a következménye a helytelen bírálatnak, önbírálatnak?

III. Cikk a Magyar Nemzetből: „A sírásó fia”
(Egy kétszeresen kiváló dolgozó életútja, aki 15 éves kora óta dolgozik. Munkáját sokszor rosszindulatúan bírálták. Akadályokat legyőzve haladt célja felé.)
Mi a véleményetek?

Milyen tanulságot lehet levonni.

Gyerekek megnyilatkozásai:

Mindig másokban látja a hibát.

Elveszti önbizalmát, kishitű lesz.

Ha valakinek megbízatása van, még nagyobb szüksége van önismeretre.

Aki rosszul ismeri magát, könnyen összevész másokkal.

A felismert hibát igyekezni kell kijavítani!

A hibák mellett meg kell látni a jó tulajdonságokat is!

Szükség van a jó, segítő bírálatra, de ő nem szereti, ha a hibáit hánytorgatják.

Aki nem ismeri el a hibáját, felelőtlenységével súlyos bajt is okozhat.

Nagy hasznot hozott az újítása.

Csak azért érte el a célját, mert ismerte magát, és volt akaratereje.

Sokat dolgozott. Céltudatos volt.

A rosszindulatú bírálatok nem keserítették el.

Nem vesztette el önbizalmát, a jó bírálatokat megfogadta.

Csak jó munkával érhetjük el célunkat!

A megtartott órák után megbeszélés következett. Természetesen az egyes órák után is rengeteg vita volt. Kiderült, hogy a nem osztályfőnök szaktanároknak (ilyenek is vannak!) fogalmuk sem volt, hogy mi folyik egy osztályfőnöki órán. Egyesek nem ismertek rá az általuk is tanított osztályra.

Az osztályfőnöki órák jelentősége szinte napról-napra nőtt. Nagyon érdekes volt figyelni a reagálásokat. Kiderült, hogy X. Y., aki matematika órán használhatatlan, igen szépen, választékosan tudott hozzászólni az önismeret jelentőségéhez. Az eddigi tanórai eredmények mögül előléptek az emberpalánták véleményeikkel, kétségeikkel együtt.

A nagy megbeszélés azonban csak a 4. óra után következett. Igyekeztem mindent, amit megfigyeltem, papírra rögzíteni, rendszerbe foglalni. A megtekintett osztályfőnöki órák mindenki számára élményt jelentettek. Ebben mindenki egyetértett. Néhány vélemény a 4. óra után megtartott megbeszélésről.

1. Csodálatos volt a gyerekek őszintesége!
2. Eddig azt hittem, hogy gyermekeinknél az őszinteség évről-évre csökken. Most egészen mást tapasztaltam.
3. Nem vagyok osztályfőnök. Nem is tudtam, hogy osztályfőnöki órán ilyen komolyan foglalkoznak erkölcsi fogalmakkal. Meglepett, hogy a gyerekek milyen világosan, pontosan fogalmazzak.
4. Az órák hallgatása közben egy régen látott kép merült fel bennem. Kodály a gyerekek között. Minden órán bensőséges jó kapcsolat volt tanuló és osztályfőnök között. Enélkül nem lettek volna ilyen őszinték.
5. Ötödik osztályban spontán őszinteség nyilatkozott meg, látszott a romlatlan gyermeki gondolkodás. A 7-esek már pallérozottan, de őszintén beszéltek. Ismerik már az életben előforduló protekció és pénz szerepét.
6. Most látszott, milyen nehéz megtartani egy osztályfőnöki órát. Ez soha nem lehet rutinmunka.
7. Tovább kell folytatni a kísérletet. Jó volt látni a nevelők és tanulók aktivitását. Egyetlen órán sem volt erkölcsi prédikáció. Áttekinthettük az egész felsőtagozatot két hét alatt. A gyerekek megnyilatkozásaiból kiderült, hogy mennyi élményük van már. Most látszott, hogy több osztályfőnöki órára lenne szükség, mert minden percre szükség volt az órákon.
8. A főiskola nem adott kellő útmutatást, segítséget az osztályfőnöki órák tartásához. Mint kezdő nevelő rengeteg tapasztalatot szerzett az órák alatt.
9. Jó osztályfőnöknek lenni nem könnyű, de érdemes. Gyermekeink a látott órák alapján néha túlságosan is őszinték. Nagyon hasznos óravezetési módszereket látott. Tetszett a 8. osztályban hallott cikk a Magyar Nemzetből. Igen fontos állandó kapcsolatot tartani az élettel. A gyerekek ismerik az erkölcsi fogalmakat, de vajon szeretik-e, teszik-e őket?
10. Az osztályfőnöknek ismernie kell az általános iskola teljes Nevelési Tervét. Csak így tud osztályra, évfolyamra bontva nevelni. Erre nagyon jó példa volt a most lefolytatott kísérlet. Több osztálypéldát szeretett volna hallani az irodalmi példák mellett.
11. Nagyon-jó volt végigkísérni az erkölcsi fogalom kitágításának útját. Sajnos, a gyakorlat azt mutatja, hogy középiskolában ezen a téren (tervszerű nevelés), sokszor törés következik be. Jó lenne, még több erkölcsi fogalom útját követni hasonló módon!

Saját feljegyzéseim, elképzeléseim alapján fentiekhez a következőket teszem hozzá. A látott órák, tapasztalatok, kartársak megnyilvánulásai azt igazolták, hogy érdemes volt lépni egyet. Nevelőmunkánk sarkalatos pontja tisztán látni, milyen határig lehet és kell elvezetnünk a gondjainkra bízott gyermekeket a személyiség fejlődésének útján.

Az előbbi tétel megköveteli, hogy 4 év alatt végzett nevelőmunkánk tervszerű, valóságos tényeken alapuló és céltudatos legyen. Saját munkánkon kívül azonban számot kell vetnünk a létező társadalmi környezettel is. Makarenkó szerint: „Az igazi pedagógia az, amely megismétli egész társadalmunk pedagógiáját.” A mi társadalmunk azonban még nem érett szocialista rend, ezért a gyerekek tapasztalatait, élményeit bizony nem minden esetben szocialista jellegűek. Ezt tudomásul kell vennünk. (Pénz szerepe a pályaválasztásnál, protekció stb.) Nagy szükség van arra, hogy gyermekeinket őszinte szellemben neveljük, kifejlesszük bíráló készségüket önmaguk-

kal és másokkal szemben. (Az előbbi elérése a nehezebb.) A megtartott órákhoz az 1963-ban kiadott Nevelési Terv adta az alapot.

A Nevelési Terv szerint a kialakítandó szocialista embereszményt csak lépésről-lépésre tudjuk megközelíteni. Ez megköveteli az osztályfőnöki munkában is a tervszerű munkát.

Szocialista társadalmunk embereszménye a minden oldalúan és harmonikusan fejlett, edzett, elméletileg és gyakorlatilag képzett, művelt, a dialektikus materializmus és a szocialista erkölcs alapján gondolkodó és cselekvő, munkaszerető, életvidám, jó ízlésű, tevékeny, közösségi ember.

Az általános iskola felső tagozatában azonban a személyiség fejlődésének csak egy szakasza zárul le. A végeredményt, melynek alapjait mi rakjuk le, csak évek múltán láthatjuk.

Ézért láttuk szükségesnek, hogy felmérjük lehetőségeinket, eredményeinket egy meghatározott erkölcsi témában. Céltudatosság nélkül nincs nevelés. Tények nélkül viszont nincs céltudatos, tervszerű nevelés.

A megtartott órákat elsősorban a gyermekek megnyilvánulásain keresztül figyeltük meg. Kerestük a fejlődést értelmi szinten, de arra is kíváncsiak voltunk, hogy az ötödikesek gátlástalan őszintesége mivé válik. Megállapítható tény, hogy határozott fejlődés mutatkozott az erkölcsi tényezők tartalmi kibontásánál. Ez a tény a rendszeres nevelői munkát bizonyította, hiszen egy órán keresztül több év munkáját tudtuk lemérni. Más kérdés, hogy gyermekeink a tudás mellett gyakorolják-e a fogalmak tevékenységi formáit. Ez egy másik vizsgálat tárgya lesz.

Az őszinteség terén nem fejlődést vártunk, hanem azt, hogy megmaradjon, amit ötödikben tapasztaltunk. E téren is sok kartársunk kellemesen csalódott. A nyolcadikosok önvallomásai társaikon kívül 17 nevelő jelenlétében hangzottak el. Ezek az írások őszinték, önismeretről tanúskodók és formailag is színvonalasak voltak. Hogy van mit tennünk még, arról mégis ez az óra győzött meg. Az egyik kislány ugyanis az óra vége felé azt vetette társa szemére, hogy másokban a hibát meglátja, azt azonnal bírálat formájában közli is. Ezt a maga részéről nem tartotta helyesnek. Az óra első részében azonban ő is elfogadta elméletben a mások igazságos értékelésének szükségességét. Ez a kis megnyilatkozás felhívja a figyelmet a már említett ismeretanyag és annak gyakorlása közti kapcsolatra vagy ellentétre.

Érdekes volt hallani a családon belüli anyai nevelés bizonyítékait. Majdnem minden esetben az édesanyáról szóltak, ha a szülők szerepe került előtérbe. Érdekes, bár nem öröndetes tény az is, hogy hetedikben már megjelenik a pénz, mint életet meghatározó tényező.

Élmény volt az ötödik osztályosok sodró lendületű, őszinte megnyilatkozása. Jó volt hallgatni a jól megválasztott irodalmi szemelvényeket, és jó volt látni nevelő hatásukat.

Érdekes felfedezés volt, hogy míg Boka Jánosért mindenki lelkesedett, Zója alakja (6-os óra) sokakban ellenszenvet váltott ki. Megéreztek az erős egyéniséget, és visszariadtak tőle. Túl okosnak, túl tökéletesnek tartották. Érzéseiknek hangot is adtak. Erre valamennyien felfigyeltünk, és hasznosítani fogjuk a szemelvény választásoknál.

Az önbírálat hiánya a pályaválasztással kapcsolatos órákon került előtérbe. Megmutatkozott az is, hogy a szülők egy része egyáltalán nem törődik gyereke képességével, érdeklődési körével. Ha az iskola nem segítene, sokan nagyon nehezen találnák meg a számukra kedvező pályát.

A bevezetőben említett vegyes osztály vitája is jórészt eldőlt. Mindenki megállapította, hogy azok az órák voltak igazán hangulatosak, amelyekben mindkét nem képviselve volt. (5. és 8. osztály.)

Az egyik nyolcadikos kislány megállapította, hogy a felnőtteknek nagyobb felelősség van a vállukon, ezért nagyobb szükségük van önkritikára. Igaza van. Amikor tehát számbavettük eredményeinket, sikertelenségeinket, egyetlen lehetőség áll előttünk: tovább kell haladnunk a megkezdett úton.

Váci Mihály ezt a tételt mindenkinél szebben fogalmazta meg:

„Nem elég a célt látni;
járható útja kell!
Nem elég útra lelni,
az úton menni kell!”

Felhasznált szakirodalom: Nevelési Terv. Módszertani Közlemények 6. évfolyam 2. szám. Osztályfőnöki segédkönyv.

PIRISI JÁNOSNÉ

Pécs

Az 1. osztályos környezetismereti munkafüzetéről

Az új 1. osztályos környezetismereti munkafüzetnek a régitől lényegesen eltérő vonásait alapvetően két tényező határozza meg. Az egyik a *tantervi anyag tartalmának változása, bővülése*. A másik az *új, korszerű tantárgypedagógiai koncepció*, amely a 6–7 éves gyermekek a pszichológia által újabban feltárt, és kísérletekben megmutató tények által bizonyítottan tekinthető pszichikus sajátosságaira épül.

Az új tanterv két nagy tárgykörbe rendezve, csoportosítva írja elő az anyagot.

I. Természeti környezet

II. Társadalmi környezet

Ugyanez a szerkezet jellemzi a munkafüzetet is.

A leglényegesebb változás a bővülés, amit az 1. osztályban a tantárgy heti két órában való tanítása is kifejez (a korábbi heti egy órával szemben). A változást elsősorban mégsem a sok, szinte teljesen új anyag jelenti, hanem az a tény, hogy *más szemléletet igényel, új követelményeket támaszt a pedagógiai munkával szemben*.

Az új szemlélet lényege, hogy olyan természettudományos nevelést tűz ki célul, amely a *tudományos kutatás metodikájával ismerteti meg a gyerekeket*, a tudományos kutatás módszerei elsajátításának előkészítését, megalapozását írja elő és teszi lehetővé.

Egyik fő törekvése a füzetnek is, hogy támogassa, segítse megvalósítani az új tantervnek azt a fontos célkitűzését, hogy már az 1. osztályban meghaladjuk a hétköznapi, mindennapi gondolkodásnak azt a (nagyon alacsony) szintjét, ami a korábbi tantervet és füzetet is jellemezte.

A *Természeti Környezet tárgyköre* egyaránt tartalmaz olyan elemeket, amelyeket a tradicionális szemlélet a fizika, kémia, földrajz, csillagászat, biológia témakörébe tartozónak ítél. A természetismeretnek azonban általában sem, de az 1–2. osztályban még kevésbé szakismeretek közvetítésével kell előkészíteni a későbbi szaktárgyak tanulását, hanem *természettudományos nevelési céljaink megalapozásával, a problémátalálás és problémavállalás kifejlesztésével, a világ természettudományos megismeréséhez szükséges készségek kifejlesztésével, a gyermekek természet és a természet-*